

Aile Rehberliğinin Yuvaya Yeni Başlayan Çocukların Sosyal Becerilerinin Gelişimine Etkisi

Y. Doç. Dr. Füsün AKKÖK
ODTÜ Eğitim Fakültesi
Öğretim Üyesi
Uzman Bülbin SUCUOĞLU
İlk Adım İlkokulu

Okul öncesi dönemi olarak adlandırılan 3 - 6 yaş döneminde, birçok çocuk anaokullarına gitmektedir. Anaokulu veya yuvalar, çocuğun değişik alanlarda kendi yetenekleri doğrultusunda gelişmesini sağlayan kurumlardır. Çocuk zihinsel, fiziksel beceriler, dili öğrenme, kullanma ve kendini ifade edebilmek alanlarında yuva dönemi süresince desteklenir (Spodek, 1972). Ayrıca anaokulları 3 - 6 yaş çocuğu için sosyalleşmeyi sağlayan en önemli kurumlardır (Cartledge ve Milburn, 1978).

Anaokuluna yeni başlayan çocuk kendisi için çok farklı ve yabancı bir ortama girmiştir. Bu ortama kolay uyum sağlayabilmesi için kazanması gerekli en temel beceriler sosyal becerilerdir. Bu beceriler, çocuğun çevresiyle olumlu ilişkiler kurmasını sağlayan öğrenilmiş davranışlardır (Cartledge, ve Milburn, 1986). Okul öncesi ve okul döneminde kazanılan bir takım temel sosyal beceriler hem çocuğun uyumunu kolaylaştırmakta hem de diğer alanlardaki gelişimini etkilemektedir (Hops ve Cobb, 1974).

Çocuk bu becerileri kazanırken, anne-babanın ev ortamındaki rolü de çok önemlidir. Anne babaların çocuklarıyla etkileşimi çok yoğun ve içtendir (Ross 1972). Çocukların davranışlarının düzeltilmesi, değiştirilmesi veya geliştirilmesi söz konusu olduğunda, bunun davranışın ortaya çıktığı ortamda olması gerektiğini ve davranış oluşurken ailelerle birlikte çalışmanın önemini vurgulamıştır. (Beilack, Hersen, 1979 ve Gottman, Gonso, Rasmussen, 1975) da çocukların kazandıkları sosyal becerilerin çocuk için en doğal ortamda gözlenmesinin ve değerlendirilmesinin önemine değinmişlerdir. Özellikle 3 - 6 yaş çocukları için en doğal ortam ev ortamı, en doğal gözlemler ise anne-babalardır. Bu yaş çocuklarına çeşitli becerilerin kazandırılmasında anne-babalar yuva ile birlikte en önemli rolü oynar.

maktadırlar. Çocukların okul ortamında öğrendikleri bilgi ve becerilerin ev ortamına transfer edilmesi, yuva, okul eğitiminin süreklilik ve paralellik içinde olması da çok önemli bir noktadır.

Çocuklarda sosyal beceriler geliştirilirken, öncelikle anne-babaya, çocuklarında sosyal becerilerin geliştirilmesinin onların gelişimi ve geleceği açısından önemi vurgulanmakta ve anne-babalarla birlikte hangi becerilerin geliştirileceği tartışılmaktadır. Daha sonra anne-babalarla aile rehberliği yapılarak bu becerilerin kazandırılmasında izleyecekleri yöntemler anlatılmaktadır. Hangi becerinin ne yöntemle öğretileceği ve çocukların tepkilerinin neler olabileceği de bu aile rehberliği çalışmalarının önemli bir bölümü olmaktadır (Jackson, Jackson ve Monroe, 1983).

Özellikle okul öncesi dönemde, yuvaya yeni başlayan çocukların da sosyal uyumlarının kolaylaştırılmasında anne-babaların da eğitilerek yuva ile işbirliğine girmesi bir gereklilik olarak görülmektedir. Bu araştırmanın amacı da, yuvaya yeni başlayan çocukların yuvay uyumlarını kolaylaştırmak için, kazandırılmak istenen sosyal beceriler konusunda ailelere verilen rehberliğin çocukların sosyal becerilerinin gelişimini ne ölçüde etkileyeceğini araştırmaktır.

Y Ö N T E M

Denekler

Araştırmanın deneklerini 1987-1988 öğretim yılında ODTÜ yuvasının 3 yaş grubuna yeni kayıt olan daha önce hiç kreş, yuva deneyimi geçirmemiş çocuklar ve aileleri arasından gönüllü olmasına göre seçilen 14 aile ve çocukları oluşturmuştur. Deney ve kontrol grupları tesadüfi örnekleme yoluyla seçilmiştir.

Bilgi Toplama Aracı

Araştırmada yuvaya yeni başlayan çocukların ailelerine verilen rehberliğin çocukların sosyal becerilerinin gelişimine etkisini araştırabilmek üzere Sosyal Beceriler Gözlem Formu adlı ölçek geliştirilmiştir. Bu form çocuklarda geliştirilmesi amaçlanan becerileri içeren 19 sorudan oluşmuştur. Anne ya da baba çocuğu gözleyerek her sosyal beceriye ne ölçüde sahip olduğunu 5 li bir ölçekte derecelendirmektedir. Buna benzer araçlar Amerika Birleşik Devletlerinde çeşitli çalışmalarda kullanılmaktadır. Araç Eylül 1987 de bir özel yuvada 43 çocuğa uygulanarak güvenilirlik çalışması yapılmıştır. İç tutarlılık yöntemiyle bulunan güvenilirlik katsayısı % 90'dır. Kapsam geçerliği ve güvenilir olduğu kanısına varılmıştır.

Bebeklik ve okul öncesi döneminin ilk yıllarında çocukları gözlerken anne gözlemleri ve kayıtları birincil kaynak durumundadır (Bates, 1980 Carey, 1983, Crockenberg ve Acredolo, 1983). Burada da anne gözlemleri ölçümün temelini teşkil etmiştir.

Uygulama Süreci

Uygulama sürecini sekiz hafta süreli bir aile rehberliği programı oluşturmuştur. Okulun öğretim yılına başlamasından bir hafta önce yeni kayıt olan çocukların ailelerine telefon edilerek çalışmadan bahsedilmiş ve ilk toplantı günü söylenmiştir. İlk hafta deney ve kontrol grubu aileleriyle bir toplantı yapılarak araştırmannın amacı anlatılmış ve Sosyal Beceri Gözlem Formunu doldurmaları istenmiştir. Daha sonra kontrol grubu anne-babalarına araştırmacıların kendilerini iki ay sonra arayacakları söylenmiştir. İlk hafta içinde deney grubu anne-babalarıyla yapılan toplantıda «Ön Bilgi Formu» verilmiştir. Bu form, anne-babaların çocuklarıyla bir beceriyi geliştirmek üzere ne zaman ve nerede birlikte olacaklarını, ne tip eşyalara ve ön hazırlıklara ihtiyaçları olduğunu anlatmak için hazırlanmış bir formdur. İlk toplantıda bu form üzerinde konuşulmuş, ve anlaşılmayan noktalar aydınlatılmaya çalışılmıştır. Sekiz hafta süreyle ailelere verilen sosyal becerilere ilişkin etkinlikler, Kendini Tanıtma, Zor Durumlarla Başa Çıkabilme, Duygularını İfade Etme, Paylaşma, Soru Sorabilme, Duygularını Açıklayabilme, Diğerlerinin Duygularını Tanıma ve Sonuçları Kabul Etmedir. Son hafta, sosyal becerilerin kalıcı olması için gözönüne alınması gerekli noktalar konuşulmuş ve ailelerden Sosyal Beceri Gözlem Formunu tekrar doldurmaları istenmiştir. Her hafta anne-babalarla biraraya gelindiğinde ilk olarak bir önceki haftanın etkinliği tartışılmış, daha sonra o haftanın etkinliği dağıtılarak anlatılmıştır. Ayrıca son hafta kontrol grubu anne-babaları da yuvaya çağrılarak formu doldurmaları istenmiş ve etkinlikler toplu olarak onlara da verilmiştir. Araştırma süresince, yuva programı normal seyrinde devam etmiştir. Sınıf programlarında bir değişiklik yapılmamıştır.

Verilerin Çözülmesi ve Bulgular

Verilerin çözülmesi Mann-Whitney U Test ve Wilcoxon eşleştirilmiş çiftler işaret sıralaması testi kullanılarak yapılmıştır. Deney ve kontrol grubu çocukları sosyal becerilerin gelişimi açısından manidar bir farklılık göstermişlerdir ($U = 14$, $p = 0.05$). Deney grubu çocukları iki aylık süre içinde kontrol grubu çocuklarına oranla sosyal beceriler yönünden daha çok gelişmişlerdir. Deney grubu çocukları aile rehberliği öncesi ve sonrasında sosyal becerilerin gelişimi yönünden farklılık göstermişler, ancak ön test-son test sonuçla-

rında manidar bir fark bulunamamıştır (T = 5.5, p = 0.025). Kontrol grubu çocuklarının kendi içinde ön-test son test sonuçları arasında da manidar bir fark bulunamamıştır (T = 9, p = 0.025).

Tartışma

Sonuçlara bakıldığında aile rehberliği programına katılan ailelerin çocuklarının sosyal beceriler yönünden kontrol grubuna oranla daha çok geliştiği gözlenmektedir. Ailelere çocuklarının gelişimleri ve gereksinimlerine ilişkin bilgiler verildiğinde ve programlarla rehberlik edildiğinde çocuklarının gelişimine daha fazla katkıda bulunabilmektedirler. Yuva ortamı çocukların gelişimleri için uygun bir ortamdır. Çocuklar için ev ve okul eğitiminin paralelliğinin aile rehberliği yoluyla sağlanmasının çocukların bu yöndeki gelişimlerini hızlandırıcı bir etken olduğu düşünülebilir.

Araştırmada aile rehberliği programı iki ay sürdürülmüştür. Bu programların daha uzun süreli ve gelişimin çeşitli alanlarına yönelik olarak verilmesinin, anne-babaların çocuklarının gelişimini daha ayrıntılı izlemelerinde ve çocukların tüm gelişimleri üzerinde daha olumlu etki yapacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Bates, J.E. (1980) «The Concept of Difficult Temperament». **Merrill-Palmer Quarterly**, 26, 299-319.
- Bellack, A.J., Hersen, M. (1979) **Research and Practice in Social Skill Training**. New York : Plannum Press.
- Carey, W.B. (1983) «Some Pitfalls in Infant Temperament Research». **Infant Behavior and Development**, 6, 247-254.
- Cartledge, G., ve Milburn, J.F. (1978) «The Case for Teaching Social Skills in the Classroom. A Review». **Review of Educational Research**, 1, 133-156.
- Cartledge, G, ve Milburn, J.F. (1986) **Teaching Social Skills to Children**. New York : Pergamon Press.
- Crockenberg, S ve Acredolo, C. (1983) «Infant Temperament Ratings. A Function of infants, of Mothers, or both?» **Infant Behavior and Development**, 6, 61-72.
- Gottman, J. Gonso, J. Rasmussen, B. 1975) «Social Interaction-Social Competence and Friendship in Children». **Child Development** 46, 709-710.
- Harris, A.C. (1986) **Child Development**. Minnesota : West Pub. Co
- Hops, H. ve Cobb. J.A. (1974) «Initial Investigations into Academic Survival Skill Training, Direct and First Grade Instruction» **Journal of Educational Psychology**; 66, 548-553.
- Ross, A.O. (1972) «Behavior Therapy» (Ed). Wolman, B.B. **Manual of Child Psycho-pathology**. New York : Mc-Graw-Hill.
- Jackson, N.F., Jackson, D.A. ve Monroe, C. (1983) **Getting Along With Others**. Champaign : Research Press.
- Spodek, B. (1972) **Teaching in the Early Years**. New Jersey : Prentice Hall.